

CUMHURİYET'İN İLANININ AMERİKAN VE SOVYET BASINI ÜZERİNDEN ANALİZİ

Yusuf YURDİGÜL* & Recep BAYRAKTAR**

Öz

Büyük bir imparatorluk olan Osmanlı'dan sonra Cumhuriyet ilan edilmesi kuşkusuz hem dönemin en önemli gelişmesi hem de oldukça büyük bir haberdir. Çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin resmi bir şekilde ilan edilmesi anlamına gelen cumhuriyetin ilanının Amerika ve Sovyet Birliği'nde faaliyet sürdüren basında yer alışı biçimini analiz etmektedir. Karşılaştırmalı analiz yönteminin uygulanacağı çalışmada dönemin en önemli yayın organlarından The New York Times (ABD) ve Pravda (SSCB) gazeteleri örneklem olarak ele alınmaktadır. İki farklı ülke gazetelerinin karşılaştırmalı analiziyle Cumhuriyet'in ilanına olan küresel bakış ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda The New York Times ve Pravda gazetelerinin 1923 yılı, 1 Ekim – 31 Aralık tarihlerini içeren 3 aylık dönemleri incelenmektedir. İçerik analiziyle incelenen gazetelerde Cumhuriyet'in ilanı ile ilgili toplam 11 habere ulaşılmıştır. Bu haberlerin analizleri duyuru ve açıklayıcı olmak üzere 2 kategori altında çözümlenmiştir. Bu kategoriler üzerinden her bir haber için; “haber kaynağı”, “haber başlığı”, “haber konusu”, “haber öznesi” haberin tanımlanması”, “haber doğrultusu” ve “haber yeri” gibi özellikler üzerinden analiz yapılmıştır. Analiz yapılan haberlerde Cumhuriyet'in ilanına yönelik olumsuz sayılabilecek bir bakış açısının bulunmadığı, örneklemdeki gazetelerde Cumhuriyet'in ilanını ve reformları destekler mahiyette haberlerin ön plana çıktığı, Batılı tarzdaki Cumhuriyetin özelliklerine vurgu yapıldığı ve Cumhuriyet'in ilanına muhalif olan kesimlerin tavırlarını gösteren haberlere yer verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Amerikan Basını, Sovyet Basını, The New York Times, Pravda.

ANALYSIS OF THE PROCLAMATION OF THE REPUBLIC THROUGH THE AMERICAN AND SOVIET PRESS

Abstract

The proclamation of a Republic after the Ottoman Empire, which is a great empire, is undoubtedly both the most important issue of the period and a very big news. The study analyzes the way the proclamation of the republic, which means the official proclamation of the State of the Republic of Türkiye, was covered in the press

*Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, yurdigul@atauni.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9903-4176>

**Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, recep.bayraktar@atauni.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6285-8059>

operating in the United States and the Soviet Union. Comparative analysis method will be applied, The New York Times (USA) and Pravda (USSR) newspapers, one of the most important publications of the period, are considered as examples. A comparative analysis of the newspapers of two different countries reveals the global perspective on the proclamation of the Republic. 1st October - 31st December, 3 monthly periods of the newspapers covering the year 1923 are examined within the scope of the study. The analysis categories of the study are in the form of announcements and explanatory. News are analyzed through these categories based on features such as "source of news", "title of news", "issue of news", "subject of news" "definition of news", "direction of news" and "locations of news". It was determined that there was no negative perspective towards the proclamation of the Republic in the analyzed news, that in the newspapers in the sample, news supporting the proclamation of the Republic and reforms came to the fore, that the characteristics of the Western-style Republic were emphasized, and news showing the attitudes of those who were against the proclamation of the Republic were included.

Keywords: Republic, American Press, Soviet Press, The New York Times, Pravda.

Giriş

Milli mücadele döneminin zaferle taçlanması yeni kurulacak olan bağımsız devletin birçok farklı alanında yeni düzenlemelerin gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa önderliğinde gerçekleştirilen devrim niteliğindeki yenilikler devletin iktisadi, siyasi, sosyal alanlarında kendisini göstermiş, genç cumhuriyetçilerin etkinliklerini sürdürdükleri yer ise devletin başkenti Ankara olmuştur. Ankara hükümetinin ortaya koymuş olduğu yeni yönelimler zamanla muhalif kesimler tarafından olumsuz karşılanmış, bu anlamda yeni devletin mücadele alanı içeride de devam etmiştir.

Tarihin pek çok döneminde olduğu gibi milli mücadele döneminde de toplumun yaşanan gelişmeleri öğrenebildikleri en önemli iletişim aracı gazeteler olmuştur. Bu çerçevede dönemin gazeteleri üzerinden kurulacak olan devletin ortaya koymuş olduğu yenilikler duyurulmuş, muhalif olan kesim kendilerine yakın gazeteler üzerinden karşı duruşlarını sergilemiş; bir nevi dönemin gazeteleri tarihsel süreçte yaşananların kaydını tutmuştur.

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin resmi bir şekilde ilan edilmesi anlamına gelen 29 Ekim 1923 tarihindeki cumhuriyetin ilanının, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Birliği'nde faaliyet sürdüren basında yer alış biçimi analiz edilmektedir. Bu çerçevede Amerika merkezli bir gazete olan *The New York Times* ve SSCB döneminde basılan *Pravda* gazeteleri üzerinden Cumhuriyetin ilanının iki farklı kutup niteliğindeki ülkeler üzerinden bir okuması gerçekleştirilmiştir. Neticesinde; Cumhuriyet'in ilanına yönelik haberlerin Cumhuriyet'in ilanından öncede bu gazetelerde işlendiği, içeride yürümekte olan birçok tartışmanın örneklemedeki dış basında da yer aldığı, Cumhuriyet'in ilanına yönelik iki farklı cenahta bulunan

gazetelerin bu tarihi gelişme karşısında olumlu bir tutum içerisinde oldukları tespit edilmiştir.

1. MİLLİ MÜCADELE VE CUMHURİYET

Türk siyasi tarihine bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında çeşitli düzenlemelerin yapıldığı her bir dönemin büyük öneme sahip olduğu görülecektir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonlanması, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması, emperyalist güçler karşısında bağımsızlık mücadelesinin gerçekleştirilmesi ve yeni rejimin kurulması aşamasında basına da çok fazla görev düşmüş, halkın haber alma özgürlüğü için kendisine verilen görevleri yerine getirmesi beklenmiştir (Kopar, 2016, s. 132). Milli Mücadelenin ardından Türkiye'nin kendini askeri ve hukuksal olarak kabul ettirmesi ve dünya milletleri arasında yerini alması beraberinde devletin kurumlarında da köklü dönüşümlerin gerçekleşmesini sağlamıştır. Bu bağlamda en önemli gelişmeler arasında siyasal rejimin yapı taşı içerdiği ve 29 Ekim 1923'te resmen duyurulan cumhuriyetin ilanı bulunmaktadır (Güz, 1999, s. 3).

En üst otorite olarak halkı kabul eden cumhuriyet rejiminde temel prensip seçimlerdir ve onu monarşiden ayıran en önemli özelliği verasete dayalı bir yönetim silsilesini reddetmesidir. Buna göre cumhuriyet rejiminde seçilen hükümet yöneticileri halkın çıkarını daima göz önünde bulundurmaya zorundadır. Mustafa Kemal Atatürk Cumhuriyet'in ilanından haftalar önce *Neue Freie Presse* adlı bir Avusturya gazetesindeki röportajında cumhuriyet düşüncesini kavram olarak ortaya atmıştır (İnci, 2019, s. 338-342). Kurtuluş Savaşı'nın ilk günlerinden itibaren halkın yönetimde söz sahibi olma idealinin gerçekleştiği en önemli gelişme Cumhuriyet'in ilanıdır. Mustafa Kemal Paşa cumhuriyete evirilecek olan yönetim sistemini öngörmesine-planlamasına rağmen kendi ifadesiyle Eylül 1923 tarihine kadar bunu milli bir sır olarak saklamıştır (İnci, 2019, s. 351). Ancak konu hakkındaki literatüre (Kılıç Ali, 1955, Özalp ve Özalp, 1992, Dursunoğlu, 1946, Eroğlu, 1998) bakıldığında Atatürk'ün cumhuriyet fikrini çok önceden kurguladığı, planladığı, hatta yakınındakilere de (yaveri ve arkadaşları) notlar tuttuğu bilinmektedir. Nihayetinde girilen milli mücadelenin bir ereği olarak cumhuriyet sürekli idealize edilen, aynı zamanda konjonktürel bir yönetim biçimi olmuştur.

2. THE NEW YORK TIMES VE PRAVDA GAZETELERİ

The New York Times gazetesi Amerikan medyasının küresel etkisi bağlamında düşünüldüğünde öne çıkan gazetelerden biridir. Dünyanın en etkili gazetelerinden biri olarak kabul edilmekle birlikte Amerika'nın da günlük olarak yayımlanan en eski gazetesidir (Britannica, 2023). Basın özgürlüğü, basın meslek ilkeleri ve gazetecilik pratikleri açısından örnek gösterilen gazeteler arasında yer alırken kimi literatüre göre de Amerikan emperyalizminin küresel etkileri noktasında önemli bir araç olduğu

noktasında da eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin vurguladığı şey, gazetenin ana akım medyanın dezenformasyon savaşının önemli mecralarından biri olduğu yönündedir. Bu durumu Sulzberger gazetesinin ideolojisini açıklayarak izah etmektedir. Sulzberger, *The New York Times*'in ideolojisinin şehirli olduğunu, yani büyük şehirli ve geniş fikirli olduğunu, makalelerinin etkili düzyazı, karmaşıklık, derinlik ve içerik bakımından zengin bir dünya anlatımı sağladığını, bu makalelerde mantıksızlığın, batıl inancın ve zorbalığın aksine, otoritenin birincil temeli olan aklın olduğu ve aydınlanma geleneğini takip ettiğini belirtmektedir (Chernomas ve Hudson, 2016, s. 2).

1851'de Daily Times ismiyle kurulan *The New York Times* gazetesi 125 Pulitzer ödülüyle kendisinden söz ettirmiş, konvansiyonel dönemde dünya tiraj listesinde ilk yirmide yer almıştır. *The New York Times* Muhafazakarlığın halk için gerekli olduğu durumlarda muhafazakar; radikal reformların gerekli olduğu durumlarda da radikal olacağız mottosuyla yola çıktığını ifade etmektedir. Gazete Amerika devletiyle ilişkileri ve habercilik pratikleri açısından devlet gazetesi olarak da nitelendirilmektedir (Temiztürk, 2019, s. 67-68). Gücünü editoryal bağımsızlığından alana gazete Amerika tarihinde pek çok önemli olayın yayımcısı olarak adını sıklıkla duyurmuştur.

Pravda gazetesi ise gazetecilik örnekleri açısından belirli bir türü ifade etmek için vurgulanan örneklerden biri olmuştur. Devletin yayım organı haline dönüşmüş, devlete ilişitirilmiş (embeded) gazetecilik pratiği için verilen örneklerin başında *Pravda* gazetesi gelmektedir. *Pravda* gazetesi Bolşevik devrimi öncesinde Çarlık Rusya döneminde 1912 yılında kurulmuş bir gazete olmasına rağmen devrimle birlikte SSCB döneminin en güçlü gazetesi haline gelmiştir.

Sovyetler Birliği genelinde basına, Komünist Partiyi inşa etmek ve Marksist-Leninist ideolojiyi ilerletmek için propagandacı, kolektif eylemci ve eğitici rolü verilmiştir. Bu anlamda basının yol gösterici ilkesi işçi sınıfının tek sesi ve temsilcisi olan partiye tabi olmasını sağlamasıdır. Bu dönemde basın ifade özgürlüğünü desteklememekte, toplumda kendisine olumlu bir rol verilmesi için baskı yapmakta ve bir ulus olarak Sovyet sistemi ve SSCB adına uluslararası propagandanın aracısı olarak hareket etmektedir (Shafer, 2011, s. 19). Her ne kadar Sovyet basın sisteminde çeşitlilik mevcut olsa da, özellikle Sovyet döneminin sonlarında, parti her düzeyde gazetecilik uygulamalarını, haber seçimini, fikir oluşumunu ve zorunlu merkezi planlamaya bağlılığı yönetmekteydi. Bu dönemde gazetecilere, devleti ve partiyi destelemeyen bilgileri sunmanın gericilerin ajanı olmak anlamına geldiği yönünde telkinler yapılmaktaydı (Freedman, 2011, s. 2). Sovyet gazetelerinde editörlerin güvenilirliği parti tarafından belirlenmekte, profesyonel yeterlilikten ziyade rejime bağlılık birinci kriter olmaktaydı (Mueller, 1998, s. 855). Sovyet basın tarihi incelendiğinde basın ve iktidar ilişkileri arasındaki bağlantıyı gözlemlemek mümkündür. Bu bağlantı biçimi sadece ulusal yayım politikasını değil; uluslararası arenadaki yayım politikasının da iktidar lehine işlerlik kazanmasını sağlamıştır (Yurdigül ve Erdoğan Çakar, 2019, s. 275).

Sovyetler Birliği’nde Lenin, Stalin, Kruşçev, Brejnev, Andropov, Çerneko ve Gorbaçov iktidarlarında önemli yayın organları arasında *Pravda* gazetesi bulunmaktadır. *Pravda* gazetesini bir iktidar gazetesi olarak nitelendirmek mümkündür. Ancak gazetecilik geleneksel pratikleri açısından bakıldığında *Pravda* gazetesinin ekonomi, bilim, kültür, edebiyat ve dış politika konularına dair farklı haberler yayımladığı da görülmektedir (Yurdigül ve Erdoğan Çakar, 2019, s. 282).

3. YÖNTEM

Çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin resmi bir şekilde ilan edilmesi anlamına gelen cumhuriyetin ilanının Amerika ve Sovyet Birliği’nde faaliyet sürdüren basında yer alış biçimini analiz etmektedir. Bu vesileyle Cumhuriyet’in ilanına olan yaklaşıma dünyanın iki ucundan bakılmış olacaktır. Bu bakış açısının ortak ve farklı yönlerinin ortaya konması hedeflenmektedir.

Çalışmanın evrenini dönemin Amerika ve Sovyetler Birliği’nde yayımlanan gazeteler oluşturmaktadır. Amaçlı örneklemle belirlenen *The New York Times* ve *Pravda* gazeteleri içerik analizi yöntemiyle karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir. Çalışmanın analiz boyutu Yurdigül ve Erdoğan Çakar’ın (2019, s. 283) duyuru ve açıklayıcı haber çözümleme kategorilerinden ele alınmış, bu kategoriler üzerinden haberler; “haber’in kaynağı”, “haber’in başlığı”, “haber’in konusu”, “haber’in öznesi” “haber’in tanımlanması”, “haber’in doğrultusu” ve “haber’in yeri” gibi özellikler üzerinden analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

Cumhuriyet’in ilanına dair Amerika ve Sovyet basını düzlemindeki haberler incelendiğinde 3 aylık periyot içerisinde toplamda 11 habere ulaşılmıştır. Bu haberler incelendiğinde kısa metin/doğrudan duyuru niteliğinde oluşturulan haberler duyuru; detaylı bir anlatımla oluşturulan haberlerde açıklayıcı kategorisinde ele alınmıştır.

Tablo 1. Haber Kategorileri

Haber Kategorileri	The New York Times	Pravda
Duyuru	2	3
Açıklayıcı	4	2

Tablo 1 incelendiğinde *The New York Times* gazetesinin 2, *Pravda* gazetesinin 3 duyuru niteliğinde haberi; açıklayıcı kategoride ise *The New York Times* gazetesinin 4, *Pravda* gazetesinin 2 haberi olduğu tespit edilmiştir.

Cumhuriyet'in ilanından önce Amerika ve Sovyet basınında cumhuriyetle ilgili 6, Cumhuriyet'in ilanından sonra ise 5 haberin oluşturulduğu tespit edilmiştir (Tablo 2 ve Tablo 3).

Tablo 2. Duyuru Haberler Listesi

Gazete	Tarih	Başlık	Konu	Özne	Tanımlama ve Kavramlar	Yöntü	Bildirim Yeri
The New York Times	5 Ekim 1923	Türkiye de 4 veya 5 Yıl Görev Süreli ve Bir Başkanlı Cumhuriyet İlan Edilecek	Cumhuriyet	Türk Anayasası	Yeni	Olumlu	İstanbul
The New York Times	30 Ekim 1923	Ankara Oyu Türkiye'yi Cumhuriyet Yapıyor - Kemal Paşa İlk Cumhurbaşkanı Seçildi-	Cumhuriyetin İlanı	Büyük Millet Meclisi, Cumhurbaşkanı, Mustafa Kemal Paşa	Devlet Başkanı, Başkomutan	Olumlu	İstanbul
Pravda	6 Ekim 1923	Türkiye-Cumhuriyet	Cumhuriyetin İlanı	Halk Partisi	-	Olumlu	Ankara
Pravda	11 Ekim 1923	Ankara Türkiye'nin Başkenti	Başkent'in Ankara Olması	İktidar	Halk Partisi	Olumlu	Ankara
Pravda	28 Ekim 1923	Türkiye Kabinesi İstifa Etti	Güven Kazanmak İçin Kabinenin İstifası	Türkiye Kabinesi	Güvenilir Yeni Kabine, Fırsat	Olumlu	Ankara

The New York Times'ın 5 Ekim 1923 tarihli ve *Türkiye de 4 veya 5 Yıl Görev Süreli ve Bir Başkanlı Cumhuriyet İlan Edilecek* (The New York Times, 1923a) başlıklı duyuru niteliğindeki ilk haberi incelendiğinde bu haberde ulusal meclisin yasama ve yürütme yetkisini elinde bulunduracağı, kurulacak kabinenin meclise karşı sorumlu olacağı, kabinenin üyelerinin cumhurbaşkanı tarafından atanacağı, Cumhuriyet'in ilanından sonraki iki ay içerisinde Türk anayasasının tanzim edileceği, ordunun baş komutanı ve mareşal rütbesi olan Mustafa Kemal Paşa'ya büyük millet meclisi tarafından cumhurbaşkanı görevi verileceği ve 4 ya da 5 yıllık periyotlarla cumhurbaşkanlığı seçiminin yenileneceği vurgulanmaktadır. 30 Ekim 1923 tarihli *Ankara Oyu Türkiye'yi Cumhuriyet Yapıyor - Kemal Paşa İlk Cumhurbaşkanı Seçildi* (The New York Times, 1923b) başlıklı duyuru niteliğindeki ikinci haberi incelendiğinde ise Ankara'daki ulusal meclisin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulumunu oyladığı, Mustafa Kemal Paşa'nın

oybirliğiyle cumhurbaşkanı seçildiği, cumhuriyetin ilanının sevinci içerisinde ve herhangi bir karşı koyma olmaksızın meclisin anayasayı tanzim etmesi teklifinin kabul edildiği, milletvekili seçimlerinin 4 yıllık periyotlarla yapılacağı, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dilinin Türkçe ve dininin İslam olacağı haberleri ön plana çıkmaktadır.

Pravda gazetesinin 6 Ekim 1923 tarihli, *Türkiye-Cumhuriyet* (Pravda, 1923a) başlıklı duyuru niteliğindeki haberinde ise Türkiye Halk Partisi'nin Türkiye'de cumhuriyeti ilan edeceği haberi yer almaktadır. 11 Ekim 1923 tarihli, *Ankara Türkiye'nin Başkenti* (Pravda, 1923b) başlıklı haberinde Mustafa Kemal Paşa'nın partisi olan Türkiye Halk Partisinin Türkiye'nin başkentinin Ankara olması teklifini yaptığı yazmaktadır. 28 Ekim 1923 tarihli, *Türkiye Kabinesi İstifa Etti* (Pravda, 1923c) başlıklı haberinde ise yeni meclisin güven kazanması için mevcut kabinenin istifa ettiği konuları ön plana çıkmaktadır.

Bu haberlerden anlaşılacağı üzere iki gazetenin de cumhuriyetin ilanına olumlu baktığı görülmektedir. Duyuru niteliğindeki bu haberlerde keskin ve taraflı bir yorum görülmemekle birlikte gazete içeriklerinin oluşturulmasında Türkiye'deki yerel muhabirlerin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu kanıya varılmasının sebebi haberlerin içeriğindeki teknik dilin dönemde Türkiye'de yayımlanan gazetelere benzer olduğunun tespit edilmesinden kaynaklanmaktadır. *Hakimiyet-i Milliye*, *Vakit*, *Akşam* ve *Ulus* gibi gazetelere bakıldığında benzer dilin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 3. Açıklayıcı Haberler Listesi

Gazete	Tarih	Başlık	Konu	Özne	Tanımlama ve Kavramlar	Yönü	Bildirim Yeri
The New York Times	6 Ekim 1923	Başka Bir Cumhuriyet	Cumhuriyet	Meclis, Mustafa Kemal Paşa,	Yasama, Yürütme, Büyük Meclis, Başarı	Olumlu	-
The New York Times	28 Ekim 1923	Türkiye'de Cumhuriyet Planı Neden Kontrol Edildi	Cumhuriyet Ne Getirecek	Mustafa Kemal Paşa, Meclis, Cumhuriyet	Temsilci, Yetki	Olumlu	-
The New York Times	31 Ekim 1923	Türkler Yeni Cumhuriyeti'ni Eleştiriyor - İstanbul Gazetesi Başkana Verilen Yetkilerin Aşırı Olduğunu Açıklıyor-	Cumhuriyet	Mustafa Kemal Paşa, Tevhid Gazetesi	Tam Yetki	-	İstanbul

The New York Times	31 Ekim 1923	Anadolu Cumhuriyeti	Ankara Hükümeti	Türk Liderler	Genç, Cumhuriyetçi	Olumlu	-
Pravda	31 Ekim 1923	Türkiye Cumhuriyeti'ne SSCB'nin Selamı	SSCB'den Tebrik Mesajı	cumhurbaşkanı	Kutlama, Dostluk	Olumlu	-
Pravda	12 Aralık 1923	Karşı Devrimciler ve Entrikalar	Muhafif Gazetecileri Tutuklama ve Yargılama	Yeniğün ve Hamidiye Gazeteleri	Yabancıların Provokasyonu	Olumlu	Ankara

Açıklayıcı haber kategorisinde *The New York Times*'ın 6 Ekim 1923 tarihli, *Başka Bir Cumhuriyet* (The New York Times, 1923c) başlıklı haberinde birçok zorluktan geçen ve sonu gelen 500 yıllık imparatorluğun ardından birkaç ay önce Mustafa Kemal Paşa'nın zaferini ilan ettiği, batılı anlamdaki cumhuriyetin en önemli özelliğinin yenilikçilik olduğu, yasama ve yürütmenin merkezi konumda ve sürekliliğe sahip mecliste bulunduğu, meclisin kararlarının cumhurbaşkanı tarafından atanmış olan Danıştay üyeleriyle denetlenebileceği, cumhurbaşkanının üstün yetkilere sahip olduğu, kabinenin ve bakanların meclise karşı bütünlüklü bir şekilde sorumlu olduğu günümüzde ise her bir bakanın da meclis karşısında bireysel sorumluluk içerisinde bulunduğu konuları ön plana çıkmaktadır. 28 Ekim 1923 tarihli, *Türkiye'de Cumhuriyet Planı Neden Kontrol Edildi* (The New York Times, 1923d) başlıklı haberde ise Cumhuriyet'in ilanıyla büyük millet meclisinin anayasayı hızlıca değiştireceği, Mustafa Kemal Paşa'nın 18 Eylül de bir gazeteciyle yaptığı röportajda Cumhuriyet'in prensiplerinin batılı cumhuriyetlerden farklı olmayacağı açıklamasının şüpheyle karşılandığı, öngörülen cumhuriyete yönelik politikacıların korkularının, Mustafa Kemal Paşa'nın diktatörlük yapmasından ziyade kendi yetkilerinin güç kaybetmesi olduğu yazılmıştır. 31 Ekim 1923 tarihli, *Türkler Yeni Cumhuriyeti'ni Eleştiriyor - İstanbul Gazetesi Başkana Verilen Yetkilerin Aşırı Olduğunu Açıklıyor* (The New York Times, 1923e) başlıklı haberde ise Ankara'da cumhuriyetin ilan edildiği, cumhuriyetin sevinç çığlıkları arasında oyoçluğuyla Mustafa Kemal Paşa'nın cumhurbaşkanı seçildiği; fakat her yerde bu olumlu havanın olmadığı, *Tevhid* gazetesinin önerilen cumhuriyet biçiminin cumhuriyet ilkelerine aykırı olduğu ve Mustafa Kemal'den sonraki başkanların yetkilerini iyi bir şekilde kullanacaklarının garantisiz olduğu ifade edilmektedir. 31 Ekim 1923 tarihli, *Anadolu Cumhuriyeti* (The New York Times, 1923f) başlıklı haberde ise genç Türk liderlerin Amerika ulusunun ilk günlerindeki Hamilton ve Jefferson gibi liderleri örnek aldıkları, devrimci generallerin ülke yönetiminde söz sahibi olmalarının Anadolu Cumhuriyeti'nin önemli bir unsuru olduğu konuları ön plana çıkmaktadır.

The New York Times gazetesinde açıklayıcı kategoride yayımlanan haberlerin Pravda gazetesine göre daha ayrıntılı olduğu göze çarpmaktadır. Yönetim şeklinin anayasal süreçteki detaylarına kadar yer verilen haberlerde yeni yönetimin başındaki kişinin bütün güçleri elinde tutabileceği endişesi

hemen hemen her haberde vurgulanmaktadır. Gazete bunu yaparken cumhuriyet muhaliflerinin eleştirilerine yer vermekte diktatörlük vurgulamasını ise batılı cumhuriyetler kıyaslamasıyla gerçekleştirmektedir.

Pravda gazetesinin 31 Ekim 1923 tarihli, *Türkiye Cumhuriyeti'ne, SSCB'nin Selamı* (Pravda, 1923d) başlıklı haberde Moskova'daki Türk büyükelçisinin Rus dış ilişkiler yetkililerine Türkiye yönetimimin cumhuriyet olduğunu bildirmesi, Mustafa Kemal Paşa'nın cumhurbaşkanı ve İsmet Paşa'nın meclis başkanı olması konularını içeren görüşmesi aktarılmakta ve Rusya dış işlerinin bu gelişmeler sonucunda Türkiye halkını ve Mustafa Kemal Paşa'yı tebrik ettiği mesajı iletilmektedir. 12 Aralık 1923 tarihli, *Karşı Devrimciler ve Entrikalar* (Pravda, 1923e) başlığıyla oluşturulan haber ise Padişahın tekrar iktidara gelmesi için haberler yayımlayan gazete yetkililerinin tutuklanması ve Cumhuriyet'e yönelik *Hamidiye Gazetesi*'nin ve *Yeni Gün Gazetesi*'nin yapmış oldukları olumlu haberlere yer verilmektedir.

Pravda gazetesi de açıklayıcı haber kategorisinde değerlendirilen iki haberde Cumhuriyet'in ilanına destek vermekte *The New York Times* gazetesinin aksine fazlaca detay vermemektedir. Diğer haberde ise cumhuriyete karşı muhalif bir kalkışmanın gerçekleşebileceği endişesi dile getirilirken bu niyetteki kişilerin tutuklanmalarının icap edebileceği ifade edilmektedir.

Sonuç

Cumhuriyet'in ilanının dış basındaki yansımalarını ele alan bu çalışmada ekonomiden siyasete farklı bakış açılarına sahip olan ve iki farklı ülkede yayımlanan *The New York Times* ve *Pravda* gazeteleri, Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Ekim 1923 tarihinden hareketle içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda Cumhuriyet'in ilanından önce de cumhuriyetle ilgili haberlerin her iki yayın organının da görülmesi sonucu inceleme parametresi, 3 aylık yayın periyotuna çekilmiştir.

Çalışma için seçilen gazetelerde Cumhuriyet'in ilanı ile ilgili yapılan haber sayısı on bir (11) adettir. Seçilen gazeteler aynı zamanda her iki ülkenin de resmi görüşünü yansıtmaktadır. *Pravda* devletin ideolojik aygıtı sayılan bir parti gazetesidir. Özel bir gazete olan *The New York Times* ise devletçi yayımlarıyla dikkat çekmektedir. Her iki gazetede de haberler duyuru ve açıklayıcı metinler biçiminde yer almaktadır. Duyuru amaçlı haberler genel itibarıyla kısa ve kolay anlaşılırdır. Diğer haber biçimleri analize daha uygundur. İncelenen haberlerde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik olumsuz sayılabilecek bir bakış açısı bulunmamaktadır. İki gazetede reformları, Cumhuriyet'in ilanını, ulusal ve uluslararası kararları destekler mahiyette haberleri ön plana çıkarmıştır. Amerikan basınının Cumhuriyet'in ilanına gösterdiği ilgi batılılaşma açısından daha önemli görünmekte, Batı ülkelerindeki cumhuriyet olgusu temelinde Türkiye Cumhuriyeti'nin

özelliklerinin nasıl olabileceğine dair öngörü niteliğindeki açıklayıcı haberler işlenmektedir.

Farklı dünya görüşlerine sahip olan ve bununla yayın politikasını sürdüren örneklemdeki gazetelerde göze çarpan başlıca unsur Cumhuriyet'in ilanına yönelik takındıkları olumlu tavrıdır. Diğer yandan her iki yayın organında da Cumhuriyet'in ilanına muhalif kalan kesimlerin Cumhuriyet karşısındaki tavrılarını gösteren haberler bulunmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Yusuf Yurdigül: %50, Recep Bayraktar: %50

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Yusuf Yurdigül: %50, Recep Bayraktar: %50

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Kaynakça

Britannica, (2023). *The New York Times*. 20 Eylül 2023 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/The-New-York-Times> adresinden edinilmiştir.

Chernomas, R. ve Hudson, I. (2016). *Gatekeeper: 60 years of economics according to the New York Times*. New York: Routledge.

Dursunoğlu (1946). *Milli Mücadelede Erzurum*. Ankara: Ziraat Bank Matbaası.

Eroğlu, H. (1998). *Atatürk ve Cumhuriyet*. Atatürk Araştırma Merkezi: Ankara.

Freedman, E. (2011). Theoretical foundations for researching the roles of the press in today's Central Asia. Eric Freedman ve Richard Shafer (Ed.), *After the czars and commissars journalism in authoritarian post-Soviet Central Asia* içinde (ss. 1-15) East Lansing, MI: MSU Press.

Güz, N. (1999). Cumhuriyetin ilanına basının bakışı. *Selçuk İletişim*, 1(1), 3-12.

- İnci, İ. (2019). Cumhuriyet düşüncesi ile ilgili gelişmeler ve cumhuriyetin ilanına yönelik tepkiler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 337-354. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.595868>
- Kılıç, A. (1955). *Atatürk'ün Hususiyetleri*. İstanbul: Sel.
- Kopar, M. (2016). Cumhuriyetin kuruluş yıllarında basın iktidar ilişkisi (1920-1925) . *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosya Bilimler Dergisi*, 40(1), 117-135.
- Mueller, J. K. (1998). Staffing newspapers and training journalists in early Soviet Russia. *Journal of Social History*, 31(4), 851–873. <http://www.jstor.org/stable/3789304>
- Özalp, K. ve Özalp, T. (1992). *Atatürk'ten Anılar, Her Yönüyle Atatürk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pravda. (1923a, 6 Ekim). *Türkiye-Cumhuriyet*. 14 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.eastview.com/resources/gpa/pravda/> adresinden edinilmiştir.
- Pravda. (1923b, 11 Ekim). *Ankara Türkiye'nin başkenti*. 17 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.eastview.com/resources/gpa/pravda/> adresinden edinilmiştir.
- Pravda. (1923c, 28 Ekim). *Türkiye kabinesi istifa etti*. 6 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.eastview.com/resources/gpa/pravda/> adresinden edinilmiştir.
- Pravda. (1923d, 31 Ekim). *Türkiye Cumhuriyeti, SSCB'nin selamlaması*. 19 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.eastview.com/resources/gpa/pravda/> adresinden edinilmiştir.
- Pravda. (1923e, 12 Aralık). *Karşı devrimcilerin entrikaları*. 21 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.eastview.com/resources/gpa/pravda/> adresinden edinilmiştir.
- Shafer, R. (2011). Soviet foundations of the post-independence press in Central Asia. Eric Freedman ve Richard Shafer (Ed.), after the czars and commissars journalism in authoritarian post-Soviet Central Asia (ss. 19-34) içinde. East Lansing, MI: MSU Press.
- Temiztürk, H. (2019). *Kolonyal dönemden Trump çağına Amerikada gazetecilik*. İstanbul: Kopernik.
- The New York Times. (1923a, 5 Ekim). *Türkiye de 4 veya 5 yıl görev süreli ve bir başkanlı cumhuriyet ilan edilecek*. 15 Ağustos 2023 tarihinde <https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1923/10/05/106010289.html?pageNumber=1> adresinden edinilmiştir.
- The New York Times. (1923b, 30 Ekim). *Ankara oyu Türkiye'yi Cumhuriyet yapıyor -Kemal Paşa ilk cumhurbaşkanı seçildi-*. 5 Ağustos 2023 tarihinde

<https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1923/10/30/106015259.html?pageNumber=1> adresinden edinilmiştir.

The New York Times. (1923c, 6 Ekim). *Başka bir cumhuriyet*. 17 Ağustos 2023 tarihinde

<https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1923/10/06/106010698.html?pageNumber=14> adresinden edinilmiştir.

The New York Times. (1923d, 28 Ekim). *Türkiye'de cumhuriyet planı neden kontrol edildi*. 20 Ağustos 2023 tarihinde

<https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1923/10/28/105934279.html?pageNumber=174> adresinden elde edilmiştir.

The New York Times. (1923e, 31 Ekim). *Türkler yeni Cumhuriyeti'ni eleştiriyor -İstanbul Gazetesi başkana verilen yetkilerin aşırı olduğunu açıklıyor-*. 20 Ağustos 2023 tarihinde

<https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1923/10/31/104970590.html?pageNumber=19> adresinden edinilmiştir.

The New York Times. (1923f, 31 Ekim). *Anadolu cumhuriyeti*. 25 Ağustos 2023 tarihinde

<https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1923/10/31/104970538.html?pageNumber=14> adresinden edinilmiştir.

Yurdigül, A. ve Erdoğan Çakar, B. (2019). Sovyet basınında Türkiye ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı: Pravda ve İzvestiya gazeteleri örneği. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (47), 273-294. <https://doi.org/10.21563/sutad.855821>

Extended Abstract

The successful conclusion of the period of national struggle also led to the realization of new regulations by the newly established independent state. The revolutionary innovations carried out under the leadership of Gazi Mustafa Kemal Pasha have also manifested themselves in the economic, political and social fields of the state. Ankara, the capital of the state, was chosen as the place where the young republicans continue their work. The new initiatives put forward by the Ankara government have been received negatively by opposition groups over time. In this sense, the struggle area of the new state has continued within the country.

Newspapers have been the most effective means of communication through which people have been able to learn about the developments during the national struggle. Within this framework, the newspapers of the period announced the innovations put forward by the republic to be established, and in the same way, the opposition section stood against it through newspapers close to them. From this point of view, it would be appropriate to say that the newspapers of the period kept a record of what happened in the historical process.

In this study, the way the proclamation of the republic on October 29, 1923, which means the official proclamation of the State of the Republic of Türkiye, was covered in the press operating in the United States and the Soviet Union, is analyzed. In this context, the proclamation of the republic has been viewed from two different poles through The New York Times, an American-based newspaper, and Pravda newspapers published in the Soviet Union.

The study analyzes the way the proclamation of the republic, which means the official proclamation of the State of the Republic of Türkiye, was covered in the press operating in the United States and the Soviet Union. On this occasion, the attitude towards the proclamation of the republic will be looked at from both ends of the world. It is aimed to reveal the common and different aspects of this point of view.

The universe of the study is the newspapers published in America and the Soviet Union of the period. The New York Times and Pravda newspapers determined by the purposeful sampling method will be examined comparatively by the content analysis method. The analysis categories of the study are in the form of announcements and explanatory. News are analyzed through these categories based on features such as “source of news”, “title of news”, “issue of news”, “subject of news” “definition of news”, “direction of news”, and “locations of news”.

It is among the key findings of the study that the news about the declaration of the republic was reported before the declaration of the republic, there are many ongoing discussions about the Ankara government, and newspapers in two different countries towards the declaration of the republic had a positive attitude towards this historical development in the foreign press in the sample.

In this study, which deals with the reflections of the declaration of the Republic in the foreign press, The New York Times and Pravda newspapers, which have different perspectives from economy to politics and operate in two different countries, were examined by content analysis method, starting from the date of the declaration of the Republic on October 29, 1923. As a result of the analysis, the review parameter was reduced to a 3-month publication period as news about the republic appeared in both media organs before the declaration of the republic.

The number of news about the proclamation of the republic in the newspapers selected for the study is eleven (11). The selected newspapers also reflect the official opinion of both countries. Pravda is a party newspaper that is considered the ideological apparatus of the state. The New York Times, a commercial newspaper, attracts attention with its pro-government publications. News in both newspapers take place in the form of announcements and explanatory texts. The format of the news in the news category for announcement purposes on the newspaper pages is extremely short and clear. Explanatory form of news are more suitable for analysis. There is no negative statement about Türkiye in any of the examined news.

The news supports reforms, the proclamation of the republic and national and international decisions. The attention paid by the American press to the proclamation of the republic seems to be more important from the point of view of Westernization, and on the basis of the republic phenomenon in western countries, explanatory news that are predictive of what the characteristics of the Republic of Türkiye might be like are covered.

The main thing that stands out in the newspapers in the sample, which have different world views and maintain their publishing policy accordingly, is their positive attitude towards the declaration of the republic. On the other hand, there are news in both media outlets showing the attitudes of those who oppose the declaration of the republic.